

Stortingets ombudsnemnd for Forsvaret

Vår referanse
2024/38-4

Dato
05.02.2025

Rapport etter tilsyn 6. november 2024

1 INNLEDNING

(1) Den 6. november 2024 gjennomførte Stortingets ombudsnemnd for Forsvaret («Ombudsnemnda» eller «nemnda» heretter) tilsyn hos Luftforsvaret på Ørland flystasjon.

(2) Tilsynet var meldt, se vedlegg 1, og fulgte et program som Luftforsvaret og Ombudsnemnda var enige om på forhånd, se vedlegg 2.

2 OMBUDSNEMNDAS OPPFATNING PÅ BAKGRUNN AV OBSERVASJONER OG MOTTATTE OPPLYSNINGER UNDER TILSYNET

2.1 Om innfasingen av F-35 jagerfly, herunder mangelen på teknisk personell

(3) Ombudsnemndas forrige tilsyn hos Luftforsvaret ble holdt 17. juni 2022 på Rygge flystasjon. Daværende sjef Luftforsvaret informerte nemnda om at han besatt «*et vesentlig lavere antall teknikere per fly enn det som anbefales av produsenten og i forhold til andre nasjoner som opererer F-35*».

- Sjef Luftforsvaret informerte Ombudsnemnda om at det ikke er skjedd en nevneverdig økning av teknikere på F-35 siden tilsynet i 2022, se **avsnitt 13**. Målet om å ha F-35-styrken fullt operativ i løpet av 2025 blir ikke nådd.
- Sjef Luftforsvaret informerte Ombudsnemnda om at Ørland flystasjon ikke får tildelt betydelige midler eller årsverk, og erfarer per i dag en personellflukt hvor de mister støttepersonell, flyvere og teknikere. I tillegg er det en forventet pensjonsbølge som vil forsterke denne problematikken, se **avsnitt 17**.

(4) Ombudsnemnda mener det er beklagelig at det ikke er vesentlig bedring å spore på dette punktet, som var et hovedpoeng i tilsynsrapporten fra 2022. Forutsatt at F-35 er en prioritert kapasitet i forsvaret av Norge, må det etter nemndas oppfatning tas nødvendige grep for å fylle kompetansebehovet.

- Ombudsnemnda erfarte under tilsynet at det vil kunne ta så mye som ti år før Luftforsvaret får bukt med personell- og kompetanseunderskuddet som den tidligere forvaltningsmodellen i Forsvaret førte med seg. Sjef Luftforsvaret har tro på den nye modellen som tillitsreformen går ut på, der forsvarsgrenene får større handlingsrom, se **avsnitt 9**. Nemnda merker seg dette, men mener det gir grunn til bekymring at det ikke settes inn mer drastiske tiltak nå, for å bøte på manglene på personell og kompetanse.
- For eksempel må man etter Ombudsnemndas oppfatning vurdere å beholde personell med relevant kompetanse som er på T35-kontrakt, også etter fylte 35 år, hvis det kan avhjelpe manglene på personell og kompetanse.

2.2 Et «forsvarsløft» som skal gi et styrket forsvar så fort som mulig, er avhengig av en vesentlig og umiddelbar økning av driftsmidlene

- (5) Sjef Luftforsvaret fortalte Ombudsnemnda at det ligger en utfordring i at driftsrammen ikke øker like raskt som investeringene i langtidsplanen, se **avsnitt 11**.
- (6) Ombudsnemnda har merket seg at denne utfordringen blir trukket frem i mange sammenhenger der nemnda møter sjefer i Forsvaret. Tilbakemeldingen til nemnda er at det er vanskelig å få til noe forsvarsløft som i praksis skal svare til Stortingets forventning, uten at det skjer en vesentlig og umiddelbar økning av driftsmidlene.

2.3 Luftforsvaret har styrket kompetansen på arbeidet mot og håndtering av mobbing og seksuell trakassering, og soldatenes opplevelse av dette er god

- (7) Ombudsnemnda mener det er bra at Luftforsvaret har styrket sin kompetanse på arbeidet mot og håndteringen av mobbing og seksuell trakassering gjennom et juridisk fagmiljø og innføringen av lederverktøy, se **avsnitt 18 flg**. Videre er det gledelig at de tillitsvalgte for soldatene i førstegangstjeneste opplever at dette arbeidet samt en god varslingskultur tas på alvor, se **avsnitt 25**.

3 ET UTVALG AV OMBUDSNEMNDAS OBSERVASJONER OG MOTTATTE OPPLYSNINGER UNDER TILSYNET

- (8) På bakgrunn av observasjoner og mottatte opplysninger under tilsynet, vil Ombudsnemnda særlig fremheve:

3.1 Sjef Luftforsvaret og ledelsen på Ørland flystasjon

3.1.1 Om Luftforsvarets evne til å levere luftmakt og oppfølging av tidligere tilsynsrapport

- (9) Sjef Luftforsvaret tar utgangspunkt i Ombudsnemndas rapport etter forrige tilsyn hos Luftforsvaret, som ble gjennomført på Rygge flystasjon 17. juni 2022. Når det gjelder Luftforsvarets handlingsrom og evne til å levere luftmakt, mener sjef Luftforsvaret at handlingsrommet fortsatt er begrenset, men at det foreligger gode signaler om bedring. Sjef Luftforsvaret peker på at tillitsreformen, som innebærer økt myndighet og ansvar til forsvarssjefen og derigjennom grensjefene, vil bidra til å gi Luftforsvaret større handlingsrom på sikt.

- (10) Sjef Luftforsvaret peker videre på begrensninger i antall årsverk. Den strenge forvaltningen på dette området er blitt myknet opp siden tilsynet i 2022. Nå har sjef Luftforsvaret fått tildelt flere årsverk, noe han oppfatter som positivt. Likevel har den tidligere praksisen resultert i åtte år med tapte ansettelser som har skapt et etterslep. I tillegg til etterslepet er det mange som skal gå av med pensjon de neste årene, noe som forsterker denne problematikken.
- (11) Sjef Luftforsvaret forteller om at det fortsatt er mangel på teknisk personell i Luftforsvaret. Her har de gått inn i både nasjonal og internasjonal industri og leid inn personell for å bøte på denne kritiske personell- og kompetansemangelen. Luftforsvaret vil få tildelt flere årsverk fremover, men i langtidsplanen (LTP – «forsvarsloftet») vil hoveddelen av midlene gå til investering i EBA, IKT og materiell. At driftsrammen ikke øker like raskt som investeringene, vil være utfordrende.

3.1.2 Om status for innfasingen og drift av F-35 jagerfly

- (12) De prioriterte ressursene på Ørland flystasjon er F-35 jagerfly og luftvern. Det er en base med omtrent 1 500 ansatte og vernepliktige. Ørland er både en flystasjon, et kampsystem og en beredskapsorganisasjon. F-35 har økt Forsvarets kampkraft og operative evne betydelig, og det pågår en stor utvikling her. LTP gir et godt grunnlag for å utnytte potensialet.
- (13) Sjef Luftforsvaret forteller at antallet teknikere på F-35 ikke har økt nevneverdig siden forrige tilsyn. Dette henger sammen med Sjef Luftforsvarets betraktninger i **avsnitt 10**. Sjef Luftforsvaret forteller at det siden sist er blitt innført system for teknisk forvaltning av F-35. Det har vært en målsetting om å ha F-35 fullt operativt i 2025. Dette målet klarer man ikke nå, både på grunn av forsinkelse i leveranse og personellmangel.
- (14) F-35 krever enorme ressurser. De første årene måtte kapasiteter og infrastruktur prioriteres, slik at systemene kunne brukes. I dag er det fremdeles enkelte sammensatte utfordringer for F-35: Det er for lite tilgjengelighet på skrog, for kort ståtid på personell, ikke-tilfredsstillende bolig og kvarter, og mangel på annen EBA.

3.1.3 Om innsatsfaktorene EBA, personell og materiell

- (15) På EBA-siden er det gjort noen endringer siden sist. Flere steder blir det satt opp midlertidige brakkerigger i påvente av permanent EBA. På Ørland flystasjon er det planlagt med store endringer og økning av kaserner. I påvente av denne økningen opplever de mangel på forlegning og kvarter, spesielt til ansatte.
- (16) Sjef Luftforsvaret opplever at det er god brukermedvirkning i EBA-prosessene, men at prosessene kan ta lang tid og bli unødig kostbare. Luftforsvaret har gitt innspill til Forsvarsbyggs forvaltningsmodell. Husleiemodellen for ansatte er fremdeles ikke god nok, og forsvarsgrenene må finne egne midler for å vedlikeholde bygningsmassen.

Sjef Luftforsvaret påpeker at Luftforsvaret følger gjeldende HMS-regler, herunder at de stenger bygg som ikke er forsvarlige å bruke.

- (17) Per i dag er det fortsatt mangel på teknisk personell og kritisk kompetanse. Ørland flystasjon får ikke tildelt betydelige midler eller årsverk, og erfarer per i dag en personellflukt hvor de mister støttepersonell, flyvere og teknikere. I tillegg er det en forventet pensjonsbølge som vil forsterke denne problematikken.

3.1.4 Om mobbing og seksuell trakassering

- (18) Sjef Luftforsvaret forteller at Luftforsvaret har jobbet mye med temaet mobbing og trakassering. Det er nå på plass en ny «muskel» som skal håndtere slike saker i Luftforsvaret, som forsøker å samle flere jurister på feltet.
- (19) I tillegg til å øke den faglige kompetansen gjennom flere jurister, er det innført flere lederverktøy. Dette innebærer blant annet en brief om holdning, etikk og ledelse («HEL» – helhetlig debrief), som tilsvarende Hærens «mitt lag», samt forebyggende arbeid. Sjef Luftforsvaret anser det som viktig at de tiltak som er innført innen mobbing og trakassering treffer alle deler av utdanningen.

3.1.5 Om prioriteringer og operativ evne

- (20) Den operative evnen i Luftforsvaret har økt. Dette skyldes flere fly, flere flyvere og ny skvadron. Luftforsvaret følger planen fra 2012 om innfasing av F-35 jagerfly. Luftforsvaret skal få til mye med tilførselen av midlene som er planlagt i LTP.
- (21) Sjef Luftforsvaret sier at fokuset til Luftforsvaret ligger på F-35, det maritime patruljeflyet P8 og luftvern. I tillegg vil fokuset være på personell, både i forbindelse med utdanning og tiltak for å beholde personell. Sjef Luftforsvarets prioriteringer er utvikling, personell og operativ evne.
- (22) Ombudsnemnda spurte sjef Luftforsvaret om tillitsreformen, hvordan han opplever støtteelementene rundt og om han har nok stabskraft og personell til å ta dette ansvaret. Sjef Luftforsvaret forteller at han har behov for ytterligere stabskraft og vurderer å leie inn konsulenttjenester som kan bidra til å se på denne problemstillingen.
- (23) Sjef 132 Luftving forteller at fokusområdene og innsatsfaktorene for basen er EBA, IKT og materiell. Disse vil bli prioritert i tiden fremover for å sikre en bærekraftig personellsituasjon og økt operativ evne.

3.2 Møte med hovedverneombudet og arbeidstakerorganisasjonene

- (24) I møte med hovedverneombudet og arbeidstakerorganisasjonene, representert ved Befalets Fellesorganisasjon, Norges offisers- og spesialistforbund, Norsk Tjenestemannslag, Krigsskoleutdannede offiserers landsforening og Fellesforbundet, beskriver de et klart bilde for Ombudsnemnda av hva de mener er positivt og

utfordrende. De fremhever personellflukt, personellmangel og sprengt kapasitet som de største utfordringene. Pensjonssaken, som har versert i rettssystemet i lengre tid, er en av årsakene til personellflukten, da både lønnsbetingelser og pensjon er mer attraktive i sivile jobber utenfor Forsvaret. Dessuten er muligheten til å ta arbeid etter fratreden fra Forsvaret betydelig begrenset av en lav maksimumsgrense for hva man kan tjene i tillegg til pensjonen fra Forsvaret. De peker på at det er svært viktig å beholde personell og ha de riktige incentivene på riktig sted. De er også samstemte i at teknisk personell er det mest kritiske. De er fornøyde med å ha en midlertidig brakkerigg, men kvalitet er også viktig – på sikt skal nye permanente kvarter bygges. I sum er det i dag mangel på folk, men den fysiske kapasiteten er likevel sprengt.

3.3 Møte med Tillitsvalgtordningen (TVO)

(25) I Ombudsnemndas møte med de tillitsvalgte for førstegangstjenestegjørende, er det tydelig at soldatene trives godt på basen og i tjenesten. De opplever å ha gode idretts- og velferdsbygg, både i form av fasiliteter og tilgjengelighet. Når det gjelder PEBA, som kaserner, opplever de varierte forhold. Noen kaserner er i god stand, andre er eldre og slitt. De opplever også variasjon rundt personlig bekledning og utrustning, hvor manglene avhenger av kontingent og avdeling. Soldatene opplever at avdelingene jobber forebyggende med arbeid tilknyttet mobbing og trakassering, og det er et tydelig fokus på god varslingskultur.

For Ombudsnemnda

Roald Linaker
forsvarsombud

Vedlegg

- 1 Tilsyn 10. og 11. september 2024 hos Luftforsvaret, Ørland flystasjon.PDF
- 2 Program for tilsynet på Ørland.pdf

DET KONGELIGE
FORSVARSDPARTEMENT

STORTINGETS OMBUDSNEMND FOR
FORSVARET

Karl Johans gate 25
0159 OSLO

Deres ref

Vår ref

Dato

24/00116-39

3. mars 2025

Kommentarer til rapport etter tilsyn ved Ørland flystasjon november 2024

Forsvarsdepartementet (FD) viser til rapport etter tilsyn gjennomført av Stortingets ombudsnemnd for Forsvaret ved Ørland flystasjon 6. november 2024.

Departementet tar ombudsnemndas observasjoner etter tilsynet ved Ørland flystasjon til orientering. Tematikken som nemnda fokuserte på under tilsynet har nylig vært gjenstand for kontrollhøring i Stortinget, etter Riksrevisjonens undersøkelse av infrastruktur og støttefunksjoner for kampflyvåpenets operative evne (Dok. 3:9 (2023-2024)). FD vil ikke tilføye noen kommentarer til denne tematikken utover det som fremgikk av høringen, og avventer Kontroll- og konstitusjonskomiteens innstilling til saken. Departementet viser ellers til kommentar gitt til tilsynsrapport etter nemndas tilsyn ved Rygge flystasjon 17. juni 2022.

Med hilsen

Victoria Lossius Allum
ekspedisjonssjef

Ståle Tangestuen
avdelingsdirektør

Dokumentet er elektronisk signert og har derfor ikke håndskrevne signaturer

Vedlegg:

Kopi til:
FORSVARSSTABEN FST

Postadresse
Postboks 8126 DEP
0032 OSLO
postmottak@fd.dep.no

Kontoradresse
Glacisgata 1
regjeringen.no/fd

Telefon
23098000
Org.nr 972417823

Avdeling
Personell- og
kompetansepol.

Saksbehandler
Henrik Izzet
Thommesen